

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Снежана Христова Николова

относно дисертационен труд на тема „Влияние на пола при избор на образование и професия от лица със специални потребности”

за присъждане на образователна и научна степен „доктор” в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика)

Докторант: Мария Николаос Мереметиду

Научен ръководител: проф. д-н Мира Димитрова Цветкова – Арсова

1. Съответствие на процедурата с действащата нормативна уредба

Със заповед № РД-38-430/18.07.2025 г. на Ректора на Софийски университет „Св. Климент Охридски” съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема: „Влияние на пола при избор на образование и професия от лица със специални потребности” за придобиване на образователната и научна степен „доктор” в област на висше образование: 1. Педагогически науки, професионално направление: 1.2. Педагогика (Специална педагогика).

Автор на дисертационния труд е Мария Николаос Мереметиду – редовен докторант с обучение на английски език към катедра „Специална педагогика” на ФНОИ с научен ръководител проф. д-н Мира Димитрова Цветкова – Арсова.

Процедурата и представеният комплект материали са в съответствие с изискванията на ЗРАСРБ и Правилника за неговото приложение, както и с Правилника за развитие на академичния състав на Софийски университет „Св. Климент Охридски”. Мария Мереметиду е изпълнила всички дейности от индивидуалния си план и е отчислена с право на защита.

2. Общо биографично представяне на кандидата (образование, квалификации, професионален опит и др.)

През 1999 г. Мария Мереметиду се дипломира като бакалавър във Философски факултет на Университета в Янина (Р. Гърция), катедра по философия, педагогика и психология. През 2008 г. придобива магистърска степен по магистърска програма със специализация по Педагогика на равенството между половете в Солунски университет „Аристотел“ (Р. Гърция), Катедра по философия и педагогика и Катедра по психология.

От февруари 2019 г. е редовен докторант по специална педагогика към катедра „Специална педагогика“ на ФНОИ, СУ „Климент Охридски“.

Докторант Мереметиду има дългогодишен опит като почасов преподавател и като заместник-преподавател в Специални професионални образователни училища в различни градове в Гърция. Работила е и като член на служебния съвет за начално и средно образование в няколко гръцки училища. След 2011 г. е назначена на постоянна позиция в различни специални професионални гимназии и лицеи.

В периода 1997 – 2024 г. е участвала в множество семинари и обучения като например: Патология на писмената реч: Синдром на дислексия при деца (1997 г.); обучение по метод МАКАТОН (2001 г.); Европейската конференция по специално образование (2004 г.); гръцки жестомимичен език (2006 г.); Обучение на преподаватели за работа с хора с увреждания (2011 г.) и др.

Владее английски език ниво Lower (University of Cambridge, 1992 г.) и ниво Advanced (IELTS, 1999 г.). притежава сертификат за ИКТ умения.

3. Актуалност на проблематиката на дисертационния труд

Изследванията относно влиянието на пола върху избора на образование и професия при лица със специални потребности представлява значим аспект от социалната и образователната политика. Полът се разглежда като фактор, който формира различни очаквания и възможности за реализация. Наличието на специални потребности допълнително усложнява достъпа до равни условия. В тази връзка разработката на докторант Мереметиду се отнася до съществен и интересен аспект от работата с лицата със специални потребности. Анализът на взаимодействието между тези два елемента позволява по-дълбоко разбиране на процесите на социализация, интеграция и професионално ориентиране. Такъв подход съдейства за разработването на ефективни стратегии за приобщаващо образование и равен достъп до трудовия пазар. Темата на дисертационната разработка е актуална и социално значима не само за Гърция, но и за България и има както теоретична, така и практическа стойност.

4. Структура и съдържание на дисертационния труд (Познаване на проблематиката от докторанта)

Дисертационният труд е разработен в общ обем от 179 компютърни страници, от които 165 страници основен текст и 14 страници библиография със 164 източника на латиница. Съдържанието е представено в 2 части: теоретична част, включваща 2

глави; изследователска част, която представя методологията и резултатите от изследването; дискусия, изводи, заключение, приноси и използвани източници. В текста са включени 33 таблици и 50 фигури. Макроструктурата на дисертационния труд е в съответствие с приетите стандарти и норми на съвременното научно изследване.

В първата теоретична глава са интерпретирани литературни източници за дефинирането на различните видове и форми на нарушенията, моделите на уврежданията и групите ученици със специални образователни потребности. Представени са класически и съвременни литературни източници, което е доказателство за добро познаване както на различните системи за класификация на нарушенията, така и на целите на специалното образование, по-конкретно в Гърция.

Съдържанието на втората теоретична глава очертава рамката и концепцията на изследователския проблем като се представят последователно в отделни параграфи:

- ✓ Специално образование – Образователна и ежедневна подкрепа за лица със специални потребности;
- ✓ Условия за ефективна интеграция;
- ✓ Специализирани професионални звена – възможности за професии и занаяти;
- ✓ Самостоятелен живот – възможности за лица със специални образователни потребности
- ✓ Обучение и социално включване на лица със специални образователни потребности;
- ✓ Образование, обучение и социално включване.

Прави впечатление добрата теоретичната обосновка на дисертационния проблем, базирана на международни документи, Европейската правна рамка и законодателството в Гърция, утвърждаващи равното право на социална реинтеграция и достъп до професионално обучение по специално образование.

Методика и организация на изследването

Изследователската програма е описана във *втора част* на дисертационния труд.

В трета глава „Методология на изследването“ са формулирани коректно основната цел и изследователските задачи. Определени са 5 хипотези отнасящи се до избора на курсове за професионално обучение, академичното представяне, психологическите характеристики и социалните роли в училищната среда,

професионалните амбиции и влиянието на конкретни фактори върху академичните постижения при ученици със специални образователни потребности от женски и от мъжки пол.

Представена е извадката на изследване – общо 104 ученици със специални образователни потребности от средни училища в Регионалната единица Солун на възраст 14 – 18 години. Момчетата са 45, а момичетата са 59.

Докторант Мереметиду подробно описва използвания изследователски инструментариум, който дава възможност за обективно събиране и оценяване на емпирични данни. Използван е въпросник, включващ въпроси с отговори от затворен тип и въпроси с отговори по скали, разделени в тематични раздели: демографски данни; образователен опит; семейна и социална подкрепа; възприятия за половите роли; професионални стремежи и обучение и самовъзприятие и планиране на бъдещето. Използван е и метода на анализ на отделен случай (case-study), който е проведен върху 4 ученици – две момчета и две момичета на 16 години.

Предварително е проведено пилотно проучване с група от 30 ученици в периода януари – февруари 2023 г. Същинското проучване е проведено в рамките на три месеца от март до юни 2023 г.

Четвърта глава представя анализ на получените резултати от изследването. Емпиричните данни са обработени чрез статистическата програма SPSS. Кодирането на данните е извършено с помощта на Microsoft Office Excel 2016. Използвани са проценти и честоти при категориални и ординални променливи, както и Chi-Square тестове, Тест на Mann Whitney и Тест на Kruskal Wallis.

Резултатите от изследването са визуализирани чрез таблици и фигури, а това дава възможност за по-лесното им възприемане и интерпретиране.

В *дискусията*, в края на дисертационния труд, се извеждат онези фактори по които са установени съществени разлики между двата пола респонденти. Акцентирано е кои от хипотезите се потвърждават и кои се потвърждават частично.

От направения анализ на получените данни и формулираните изводи се вижда, че докторант Мереметиду има компетентност за самостоятелно и коректно представяне на резултатите във връзка с поставената цели и формулираните хипотези.

5. Научнотеоретични и практико-приложни приноси

Приносите в дисертационния труд на Мария Мереметиду са разделени на приноси с теоретичен и с практически характер. Изведени са три теоретични приноса,

които отразяват коректно усилията на докторанта да формулира достиженията на труда от теоретична гледна точка. Представени са три практически приноса, отнасящи се до изследователския инструментариум, констатациите от прилагането му и препоръките към семейната и училищната среда.

6. Автореферат

Авторефератът е добре структуриран, в обем от 62 страници. Отражава в съкратен вид съдържанието на дисертационното изследване, получените резултати и техния анализ.

7. Публикации по темата на дисертацията (съдържание и изпълнение на наукометричните изисквания)

Приложени са четири самостоятелни публикации, с което се покриват наукометричните изисквания. Отпечатани са в пълен обем през 2022 г. и третираат въпроси относно ролята на пола като ключов фактор при избора на професия от лица с увреждания и възможности им за обучение и социална интеграция.

8. Лични впечатления

Нямам лични впечатления.

9. Бележки, препоръки и въпроси

Във въведението би могло да се представи не само значението на разглеждания проблем, но и предмета, целите и задачите на изследването.

В научни разработки е необходимо да се използва коректна терминология относно нарушенията в развитието. В тази връзка е препоръчително да се избягва употребата на термини като „когнитивна недостатъчност“, „специални потребности, свързани с когнитивното развитие“ и пр. и да се употребява официалната терминология, използвана в двете съвременни класификации МКБ-11 и DSM-5.

В четвърта глава се акцентира на количествената обработка на данните от проучването, но направеният качествен анализ може да бъде по-задълбочен.

Препоръчвам в бъдещи изследвания да се детайлизира анализът в зависимост от вида на увреждане на учениците със специални образователни потребности и се направят съответните изводи с цел адекватна подкрепа на академичните и професионалните им амбиции.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационната разработка е в съответствие с изискванията за написване на подобен род научни трудове. Тя отговаря на изискванията на нормативната уредба в Република България, разписани в Закона за развитие на академичния състав и в Правилника на СУ „Св. Климент Охридски“ за придобиване на научни степени, по отношение на актуалност на тематиката, структура, организация, характеристики. Оформена е старателно и компетентно.

Оценката ми за дисертационния труд, приносите, публикациите и автореферата е **положителна**. Това ми дава основание да предложа на Уважаемото Научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на СУ „Св. Климент Охридски“ в област на висше образование 1. Педагогически науки, Професионално направление 1.2. Педагогика (*Специална педагогика*) на Мария Николаос Мереметиду.

29.10.2025 г.

гр. Шумен

проф. д-р Снежана Николова